

прокуратурою та іншими органами державної влади та місцевого самоврядування, державними підприємствами, установами та організаціями, зокрема, по питаннях забезпечення безпеки суб'єктів та учасників кримінально-виконавчої діяльності, що важливо з огляду реалізації можливостей прокуратури щодо вирішення існуючих проблем у сфері виконання покарань. Тим більше, що в чинній редакції Закону України «Про прокуратуру» (ч. 2 ст. 25) на органи прокуратури покладено обов'язок координувати діяльність правоохоронних органів відповідного рівня у сфері протидії злочинності [1].

Виходячи з цього, слід було б зазначений наказ Генеральної прокуратури України доповнити саме цим положенням. Більш того, враховуючи, що в ч. 2 ст. 25 даного закону мова ведеться про те, що порядок організації роботи з координації діяльності правоохоронних органів, взаємодії органів прокуратури із суб'єктами протидії злочинності визначається положенням, що затверджується спільним наказом Генеральної прокуратури України та керівниками інших правоохоронних органів, варто було б у наказі Генеральної прокуратури України, що регулює питання прокурорського нагляду в ДКВС України, визначили й ці пріоритети.

Список використаних джерел:

1. Про прокуратуру: Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1697- VII // Голос України. - 2014. - № 206 (5956). - 25 жовт. - С. 1-21.
2. Бородавська Н.О. Забезпечення правового статусу засудженого до позбавлення волі [Текст] / Н.О. Бородавська // Прокуратура. Людина. Держава. - 2004. - №9. - С. 104-113.

Проблеми визначення малозначності діяння у правозастосуванні

Кузнецов В.В., доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри кримінального права НАВС

У судовій та слідчій практиці існує цілий комплекс (матеріальних та процесуальних) проблем щодо визначення малозначності діяння. Спочатку розглянемо матеріальні дискусійні питання розуміння вказаного поняття.

По-перше, існують проблеми щодо змісту критеріїв малозначності діяння. У ч. 2 ст. 11 Кримінальним кодексом України (КК) визначені законодавчі критерії малозначності: 1) у діянні формально є усі об'єктивні та суб'єктивні ознаки певного злочину, передбаченого КК; 2) у силу своєї малозначності воно не становить суспільної небезпеки; 3) з суб'єктивної сторони малозначне діяння не повинно бути спрямоване на заподіяння істотної шкоди [1, с. 38-39]. У кримінально-правовій науці є різні спроби визначення інших критеріїв (або конкретизації наявних) малозначності діяння. Цілковито слухною є думка Т.Є. Севастянової, що запропоновані вченими критерії малозначності діяння або недостатні, або зводяться до об'єктивних та суб'єктивних чинників, що характеризують малозначне діяння [2, с. 43].

Розглянемо проблемність щодо визначення окремих ознак малозначності діяння. Зокрема, законодавець не дає визначення поняття «істотна шкода», тому судові та слідчі органи вимушені самостійно тлумачити цю ознаку. Вважаємо сумнівною позицію слідчих та судів, при якій істотність завданої шкоди визначається суб'єктивно без врахування наявних чітких законодавчих меж злочинних наслідків. Наприклад, у судовій практиці почастишали випадки закриття провадження на підставі ч. 2 ст. 11 КК при крадіжках чужого майна на суму, що перевищує 0,2 неоподаткованого мінімуму доходів громадян. Суди беруть до уваги наступні обставини, що на їх думку, свідчать про малозначність діяння: незначний розмір завданої шкоди, відшкодування збитків (відсутність претензій з боку потерпілого), незакінчену злочинну діяльність (винний не ав

можливості розпорядитися викраденим майном), індивідуальні характеристики особи (вчинення злочину вперше, скрутне матеріальне становище, позитивна характеристика, працевлаштування винного, визнання вини, щире каяття, утримання родичів тощо). На нашу думку, відбувається підміна таких понять як «малозначність» та «обставини, які пом'якшують покарання». Слід погодитися з Т.Є. Севастьяною, що посилення на обставини, що характеризують особу винних, але не характеризують при визначенні діяння малозначним є неприпустимим [2, с. 147]. Безперечно, поняття «малозначність діяння» є оціночним, однак при наявності чітких законодавчих меж для злочинних наслідків, вважаємо сумнівною позицію слідчих та судів, які ігнорують їх та приймають доволі суб'єктивні рішення. У теорії кримінального права є різні перспективні варіанти вирішення цієї проблеми. Один з варіантів - це відмова від вказаного терміну, інший - збереження вказаного поняття, проте застосування його лише щодо формальних складів злочинів, які через малозначність діяння не є суспільно небезпечними [3, с. 63]. Вважаємо такі пропозиції дискусійними. Варіант відмови від такого поняття, зважаючи на стан кримінального законодавства та існуючі тенденції його застосування, є, на нашу думку, передчасним. Також не погоджуємося із застосуванням вказаного поняття лише щодо формальних складів злочинів, оскільки окремі матеріальні склади злочинів не передбачають конкретизованих наслідків (наприклад, ст. 236, 249, 252, 271, 356 КК тощо) та не мають чітких орієнтирів виокремлення з вказаної нормативної шкоди саме істотної. Тому, вважаємо перспективним удосконалити ст. 11 КК через доповнення новою частиною 3 у такій редакції: «Малозначність діяння не встановлюється при завданні злочином достатніх та визначених фізичних та майнових наслідків для відповідного складу».

Іншою проблемою є, на нашу думку, невизначеність нормативного терміну «істотна шкода», адже цей термін уживається в деяких кримінально-правових нормах Особливої частини КК, що призводить до колізії між нормами. Наприклад, якщо незаконне використання спеціальних технічних засобів негласного отримання інформації не заподіяло істотної шкоди, дії винної особи слід кваліфікувати за ч. 1 ст. 359 КК, якщо була *загроза завдання істотної шкоди* - за ч. 2 ст. 15 і ч. 3 ст. 359 КК, а якщо *істотна шкода завдана* - за ч. 3 ст. 359 КК. Отож, дії передбачені ч. 1 ст. 359 КК можуть визнаватися малозначними, оскільки згідно з ч. 2 ст. 11 КК не є злочином дія чи бездіяльність, які хоча формально й містять ознаки будь-якого діяння, передбаченого цим Кодексом, але через малозначність не становлять суспільної небезпеки, тобто *не заподіяли та не могли заподіяти істотної шкоди* фізичній або юридичній особі, суспільству чи державі. Найпростіший варіант вирішення такої проблеми це заміна відповідного терміни в диспозиціях норм Особливої частини КК на інший: наприклад, на поняття «значна шкода».

Процесуальною проблемою є відсутність серед підстав для закриття кримінального провадження - малозначності діяння (ст. 284 Кримінального процесуального кодексу України (КПК)). Виникає питання, а чим керуються слідчі та суди при закритті таких проваджень. Аналіз матеріалів слідчої та судової практики дозволив встановити такі умови: слідчі закривають провадження за відсутності в діянні складу кримінального правопорушення (п. 2 ч. 1 ст. 284 КПК); суд - у зв'язку зі звільненням особи від кримінальної відповідальності (п. 1 ч. 2 ст. 284 КПК). Така практика, на нашу думку, не відповідає положенням теорії кримінального права та нормам КК. По-перше, з'ясуємо обґрунтованість постанови слідчих. При визначенні малозначності діяння, насправді ми маємо, хоча й формально, склад злочину. Відсутність, на

думку слідчого, істотної шкоди (чи її загрози) при такому діяння, цілком можна пояснити, але наявність реальної шкоди (чи загрози її завдання), яка нормативно визначена при крадіжці - не заперечує наявність відповідного складу злочину. По-друге, дослідимо чи є малозначність діяння видом звільнення від кримінальної відповідальності. Судова практика має негативну відповідь на це питання: Пленум Верховного Суду України у п. 2 своєї постанови «Про практику застосування судами України законодавства про звільнення особи від кримінальної відповідальності» від 23 грудня 2005 р. № 12 не визначав такий вид звільнення особи від кримінальної відповідальності. В теорії кримінального права загальноприйнятою є аналогічна позиція. Відомий фахівець з вказаного питання Ю.В. Бауліна також не відносить малозначність до видів звільнення від кримінальної відповідальності [1, с. 174]. Викладене свідчить про невідповідність законодавству рішень суду про закриття провадження у зв'язку зі звільненням особи від кримінальної відповідальності через малозначність діяння. Тому є необхідним закріпити нову умову для закриття провадження в п. 9 в ч. 1 ст. 284 КПК «встановлена малозначність діяння».

Викладене дозволяє запропонувати певні нормативні напрями удосконалення проблеми розуміння та застосування поняття малозначності діяння: 1) передбачити в ст. 11 КК нову ч. 3 у такій редакції: «Малозначність діяння не встановлюється при завданні злочином достатніх та визначених фізичних та майнових наслідків для відповідного складу»; 2) заміна терміна «істотна шкода» в диспозиціях норм Особливої частини КК на інший - «значна шкода»; 3) доповнити ч. 1 ст. 284 КПК пунктом 9 такого змісту: «встановлена малозначність діяння».

Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс України. Науково-практичний коментар : у 2 т. / [за заг. ред. В. Я. Тація, В. П. Пшонки, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна]. - 5-те вид., допов. - Х. : Право, 2013. - Т. 1 : Загальна частина / [Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін.]. - 2013. - 376 с.
2. Севастьянова Т. Є. Малозначність діяння за кримінальним законодавством України: дис. ... кандидата юрид. наук : 12.00.08 / Севастьянова Тетяна Євгенівна. - Запоріжжя, 2002. - 183 с.
3. Маломуж С. І. Напрями удосконалення малозначного діяння / С. І. Маломуж // Часопис Академії адвокатури України. - 2014. - №3 (24) ; том 7. - С. 61-64.

Інформаційна диверсія та інформаційний саботаж - інструменти кібертероризму

Кузьменко Б.В., доктор технічних наук, професор, професор кафедри автоматизації та комп'ютерно-інтегрованих технологій Академії муніципального управління

Серед всієї множини злочинів у галузі в інформаційно-комп'ютерній сфері одними з найнебезпечніших є інформаційний (комп'ютерний) саботаж та інформаційна (комп'ютерна) диверсія, які є важливими інструментами кібертероризму. Комп'ютерний саботаж (QS) складають наступні види злочинів: QSH - саботаж з використанням апаратного забезпечення: введення, зміна, знищення комп'ютерних даних або програм; втручання в роботу комп'ютерних систем з наміром перешкодити функціонуванню комп'ютерної або телекомунікаційної системи. QSS - комп'ютерний саботаж з програмним забезпеченням: знищення, пошкодження, погіршення або стримування комп'ютерних даних або програм без права на те. До інших видів комп'ютерних злочинів (QZ) відносяться: QZB - використання електронних дошок об'яв (BBS) для зберігання, обміну і розповсюдження матеріалів, що мають відношення до злочинної діяльності. QZE - розкрадання інформації, що є комерційною